

Naar een activistische rekenkamer

Het TV programma Idols was een groot succes. Idols bracht ons Jamai, Jim en andere popsterren. Dancing with the stars is een groot succes. Het bracht ons nieuwe danssterren. Het programma Popstars is opnieuw een groot succes. Ook dat programma zal wel weer nieuwe popsterren brengen.

Tegelijkertijd is er vaak kritiek. Roept de succesformule wellicht afgunst op? Fans van deze programma's vinden de kritiek weer onterecht en wijzen op de hoge kijkcijfers en de succesvolle introductie van al deze nieuwe 'stars'.

Het lijkt ons dat ondanks de onmiskenbare successen kritiek op deze programma's niet ongerijmd is. Immers, het format resulteert louter in 'meer van hetzelfde' en vermijdt de onbekende, nonconformistische alternatieven. De vaste en veilige formule zal niet resulteren in het ontdekken van een nieuwe Amy Winehouse of Nirvana, maar hooguit in een kloon van Britney Spears die volgend jaar al vergeten is.

In Bestuurswetenschappen 2008, nummer 5 verkondigen Brandsen, Kalders en Schaaap ook een blijde boodschap.¹ Na drie jaar kunnen de decentrale² rekenkamers als een succes worden beschouwd. Rekenkamers zijn breed geaccepteerd en de functie wordt acceptabel vervuld.

De auteurs baseren zich op een verkennend onderzoek dat zij in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben uitgevoerd.³ In hun artikel willen zij onder meer enkele kritikasters van de resultaten van dit onderzoek van repliek dienen. Zij vinden dat er soms onwelwillend en in sommige opzichten wat onheus op hun bevindingen is gereageerd. Zij verklaren dit uit het feit dat een positieve boodschap schijnbaar wantrouwen opwekt.

Toch lijkt ons kritiek mogelijk en nodig. Er blijven zoveel geluiden klinken over teveel controle en teveel van hetzelfde. En daar ligt een belangrijke kern van waarheid.

In het artikel worden wij neergezet als onheuse kritikasters op basis van een bijdrage die wij in Binnenlands Bestuur hebben gepubliceerd⁴: "Albeda en Castenmiller stellen dat er teveel financieel controlerende instanties zijn in het gemeentelijk en provinciaal bestel. Zij lijken zelfs te pleiten voor afschaffing van de rekenkamer(commissie)s."⁵ De eerste zin van hun samenvatting van onze bijdrage is slechts ten dele correct, de tweede absoluut niet. Wij beschouwen rekenkamers als een waardevolle bijdrage aan de kwaliteit van het decentrale bestuur en zouden ze zeker niet kwijt willen. Maar, net als bij de overdaad aan Idols-klonen, knaagt het wel. Zou er toch niet meer uit te halen zijn. Anders gezegd, op welke wijze kan de lokale rekenkamer de meest effectieve prikkel geven? Er moet toch meer mogelijk zijn in het lokaal bestuur?⁶ Wij willen benadrukken dat er de nodige aanleiding is om kritisch te zijn over het huidige functioneren van decentrale rekenkamers. Onze vrees is dat rekenkamers, net als de ondertussen bijna anonieme winnaars van eerdere TV-talentenjachten, over enkele jaren een voetnoot zullen zijn in het decentrale bestuur. Een scherpere positionering en een nonconformistische opstelling is noodzakelijk om een speler van betekenis te worden en te blijven.

Problematische positionering

Zodra het woord rekenkamer valt, ligt het zeer voor de hand om naar het grote en al jarenlang bestaande voorbeeld te kijken, de Algemene Rekenkamer. Het lijkt geen twijfel dat vrijwel iedereen bij de wetgeving rond provinciale en lokale rekenkamers dat voorbeeld voor ogen heeft gehad. Neem de handreiking die de provincies en gemeenten moest ondersteunen bij de introductie van de rekenkamer. Deze handreiking begint met een citaat waarin expliciet wordt gesteld dat als gemeenten zich maar spiegelen aan de Algemene Rekenkamer het vast wel in orde komt.⁷ Is de Algemene Rekenkamer wel het goede voorbeeld is voor de lokale of provinciale arena? Hoezeer velen dit ook als vanzelfsprekend

beschouwen, dat is het niet. Er zijn immers manifeste verschillen tussen het decentrale en centrale bestuur.

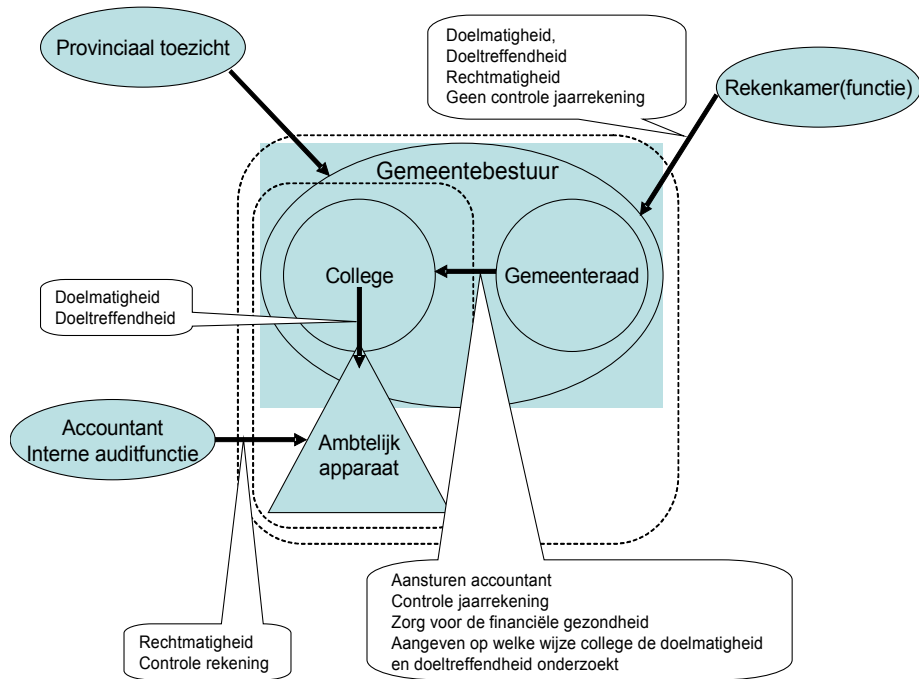
Zo is de Algemene Rekenkamer om goede redenen een bijzonder instituut, een “Hoog College van Staat”. Deze positie bevestigt en versterkt de zelfstandigheid van de Algemene Rekenkamer. En dat is wel nodig. De regering weet zich gesteund door departementen vol betrekkelijk hoog-opgeleide en ervaren ambtenaren. Het takenpakket is veelomvattend en complex, vaak op grote afstand van de uitvoering. Voor een effectief tegenspel vereist dat een zeer professioneel controle-apparaat, dat met kennis van zaken, met onomstreden gezag, met uitgebreide bevoegdheden en bovenal met rapportages die niet zomaar door hun professionele ambtelijke tegenspelers onderuit gehaald kunnen worden, functioneert. Om creatieve ‘welles-nietes’ spelletjes te voorkomen, is een uitgebreide set van scherpe spelregels geen overbodige luxe. Bovendien geldt dat voor de controle op dagelijkse uitvoering het parlement zich louter gesteund weet door de Algemene Rekenkamer.⁸

Op decentraal niveau liggen de verhoudingen minder scherp. Het aloude adagium van korte afstanden op decentraal niveau geldt in ieder geval voor de verhoudingen tussen volksvertegenwoordiging, dagelijks bestuur en ambtelijke organisatie. Vaak een voordeel, maar soms ook een nadeel. Daar waar op rijksniveau ministers veelal ‘van buiten’ komen, is het nog steeds een uitzondering als wethouders of gedeputeerden niet eerder uitgebreide ervaring als raads- of statenlid hebben opgedaan, en daardoor nog uitgebreide netwerken hebben binnen hun lokale of provinciale afdeling, de eigen fractie en de andere fracties. Bilaterale contacten tussen volksvertegenwoordigers en ambtenaren vinden veel frequenter plaats. De communicatie tussen bestuursleden, volksvertegenwoordigers en ambtenaren is daardoor veel informeler dan op nationaal niveau. Wethouders en gedeputeerden herinneren zich nog levendig hun moeizame bestaan als raads- en statenlid en hebben daardoor ook eerder begrip voor een kritische volksvertegenwoordiging. Zij begrijpen ook eerder dat de raads- en statenleden, in afwijking van de fulltime parlementariërs, steun vanuit rekenkamers broodnodig hebben. Aan de andere kant hebben de raads- en statenleden er niet altijd behoefte aan om de verhoudingen op scherp te zetten en met veel geweld de colleges te confronteren met allerlei vermeende misstanden. De formele toon en opstelling die lokale rekenkamers vaak gekozen hebben, sluit onvoldoende bij deze meer informele situatie aan. Het tegenspel vanuit de ambtelijke organisatie staat dicht op de praktijk van de uitvoering. Intellectueel discours om de discours komt minder vaak voor. Een deskundige en professionele rapportage van de decentrale rekenkamer brengt het gevaar met zich mee dat de discussie meteen ‘doodgeslagen’ wordt, omdat de rapportage over de hoofden van de betrokkenen heengaat. In plaats van de discussie die zich op rijksniveau zal ontwikkelen, ontstaat op decentraal niveau de situatie dat de ambtelijke organisatie niet verder komt dan een rituele reactie, en uiteindelijk louter voor de bühne de aanbevelingen overneemt.

Gemeente: meer toezichthouders, minder fractieondersteuning, dicht op de praktijk

Op decentraal niveau liggen ook de toezichtrelaties en de verhoudingen anders dan op Rijksniveau. Zowel gemeenten als provincies kennen ‘hogere’ toezichtsinstanties, respectievelijk de provincie en het rijk. Deze toezichtsinstanties hebben rechtstreekse controle-instrumenten en beschikken bovendien over allerlei deskundige inspecties en rapporten van accountants. Daarnaast initiëren alle vakdepartementen een groot aantal evaluatieonderzoeken, waarbij de prestaties van provincies en gemeenten betrokken worden. Juist omdat het lokale speelveld wat controle betreft zoveel drukker is dan het landelijke niveau, vragen wij nadrukkelijk aandacht voor de juiste positionering, opdat de meerwaarde optimaal wordt gerealiseerd.

We schetsen in onderstaand plaatje de situatie bij gemeenten.

Afbeelding 1: Controlerende instanties bij gemeente

De Rekenkamer bevindt zich in de unieke positie dat ze het samenspel tussen raad en College als uitgangspunt kunnen nemen. In onze weergave van controlerende instanties (afbeelding 1) is de Rekenkamer de enige instantie die daartoe in staat is. Dat maakt de Rekenkamer bijzonder.

Om zijn meerwaarde te bewijzen en om niet ervaren te worden als 'mosterd na de maaltijd' zouden Rekenkamers er goed aan doen om de taak op te pakken die juist niet door andere toezichthouders wordt verricht. Afbeelding 1 maakt ook duidelijk dat toezichthouders elkaar niet voor de voeten hoeven te lopen, als ze zich maar goed positioneren.

Niet alleen zijn er op decentraal niveau veel meer toezichthouders. In vergelijking tot het nationale parlement hebben zowel raadsfracties als PS minder tijd en deskundigheid om goede invulling te geven aan een professionele controle van het beleid van de Colleges. Momenteel is de praktijk dat rekenkamers jaarlijks een heel beperkt aantal onderzoeken kunnen uitvoeren, die over het algemeen van hoog professioneel gehalte zijn. Deze mate van professionaliteit maakt het paradoxaal juist weer lastig voor de individuele volksvertegenwoordigers op decentraal niveau om hier nuttig gebruik van te maken. Als alleen maar de woordvoerders van de fracties kennis nemen van de samenvatting, moet je misschien als decentrale rekenkamer al blij zijn. Nog meer 'boffen' voor decentrale rekenkamers is het als raads- of statenleden na enkele dagen toch eens komen vragen om een toelichting.

Indien decentrale rekenkamers zich tezeer spiegelen aan de Algemene Rekenkamer, stellen zij zich bedaagd en wetenschappelijk aan de zijlijn van de lokale of provinciale politieke arena op. Vanuit deze excentrische positie is de acceptatie van hun bevindingen door alle spelers, inclusief de raad, beperkt.

De rekenkamers zouden als missie moeten houden dat zij een bijdrage leveren aan de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gemeentebestuur. Prikkelen past daar bij, prijzen ook, weggezet worden in een ritueel niet.

Leren, rekenschap of

Op basis van hun onderzoek onderscheiden Brandsen, Kalders en Schaap twee ideaaltypische opstellingen voor rekenkamers: rekenschap of leren. Dit zijn wat ons betreft louter varianten binnen een benadering die, met als voorbeeld de Algemene Rekenkamer, de nadruk legt op controleren. De controle vormt dan immers de basis voor ofwel het afleggen van verantwoording (rekenschap) of het bevorderen van veranderingen (leren). In beide varianten wordt het bestuur eerst de maat genomen, louter in het vervolg is sprake van verschillen. De ideaaltypen van Brandsen e.a. zijn daarmee onvolledig en bevestigen Rekenkamers in hun afstandelijke positionering. Zij laten de vraag buiten beschouwing hoe de lokale rekenkamers hun missie het beste kunnen invullen. Voor lokale rekenkamers geldt immers dat er vele andere controlerende instanties zijn en dat daarmee de vraag zich opdringt of louter controleren, ter lering of verantwoording, de enige opdracht is.

Natuurlijk, elke decentrale rekenkamer zegt uiteindelijk een bijdrage te willen leveren aan het verbeteren van de organisatie, het lerend vermogen van het bestuur. Ze presenteren zich als welwillende en professionele steun, als mentor of leraar. In de huidige constellatie hebben sommige rekenkamers zich een rol aangemeten die veel weg heeft van een ouderwetse, strenge, alwetende bovenmeester. Met enige regelmaat wordt het druistige jongetje B&W in de kamer ontboden, waar de bovenmeester uit zijn onberispelijke archief het smetteloze, dubbelgecontroleerde dossier op het bureau klaar heeft liggen en waar B&W wederom wordt geconfronteerd met alle recente fouten. De regelmaat waarmee dit plaatsvindt, zou wel eens kunnen ontaarden een in inhoudsloos ritueel. Zo haalt de bovemeester zijn pensioen wel, effectief is het allemaal niet. Het druistige jongetje gaat gewoon door omdat in zijn wereld regels gelden die vreemd zijn voor de bovenmeester.

Naar een rekenkamer die het systeem vergaand prikkelt

Op drie punten zien wij mogelijkheden de rekenkamers effectiever te laten zijn.

1. De rekenkamers kunnen dat onderzoeksterrein kiezen dat niet is weggelegd voor andere toezichthouders en controleurs;
2. De rekenkamers kunnen anders onderzoeken dan de Algemene Rekenkamer, met snellere onderzoeken en andere presentatievormen.
3. De rekenkamers kunnen hun positie uitbuiten door niet alleen partner, maar ook en daadwerkelijk *sparring*partner te zijn in het lokale bestuur, onder meer door zich te mengen in het lokale of provinciale publieke debat.

Onze aanbevelingen willen we als volgt uitwerken:

1. Onderscheid je van andere controleurs

De taakomschrijving en –invulling van Rekenkamers zijn nauwelijks in de wet bepaald. Nergens staat dat Rekenkamers strakke en formalistische controleurs moeten zijn, of zich volledig moeten concentreren op het College – en in het verlengde daarvan de ambtelijke organisatie. Ons uitgangspunt is dat Rekenkamers zich dienen te positioneren als de controleur van de *aansturing* van de gemeentelijke (of provinciale) organisatie. Daarmee bevindt de Rekenkamer zich in de unieke positie dat ze het samenspel tussen raad en College als uitgangspunt kan nemen. Kies onderwerpen uit die uiteindelijk bijdragen aan de kwaliteit van de aansturing van de gehele organisatie. Ter illustratie, ga niet inventariseren in hoeverre de doelstellingen in de programmabegroting zijn gerealiseerd, maar doe onderzoek naar de criteria waarop de programmabegroting is gebaseerd en neem daarin mee in hoeverre de raad goede invulling heeft gegeven aan haar kaderstellende functie. Om te kijken of de programmabegroting in de praktijk functioneert, kunnen vervolgens best casestudies worden gedaan naar de realisatie van enkele van de doelstellingen in deze begroting. Maar dat is dan geen doel meer op zich;

2. Stel je niet te formeel en te inhoudelijk op

De betekenis van de bovenmeester voor het gedrag van de jongens en meisjes op het lokale speelterrein is beperkt. De gangbare opstelling van rekenkamers versterkt hun

excentrische positie binnen de lokale of provinciale arena. Tot het wat zwaar uitgevallen instrumentarium behoort de concentratie op controle, met behulp van wetenschappelijk verantwoorde normenkaders, zware interviewprotocollen, en de procedure van hoor- en wederhoor. Dat is mooi en komt ongetwijfeld de inhoudelijke kwaliteit van de rapporten ten goede. Maar de inhoud gaat grotendeels over de hoofden van de direct betrokkenen heen.

Rekenkamers dienen zeker hun controlerende functie te vervullen. Tegelijkertijd willen wij pleiten voor een meer activistische rolopvatting van decentrale rekenkamers; die van strategisch-inhoudelijke (sparring) partner van de volksvertegenwoordiging.⁹ Rekenkamers kunnen zich juist door hun onafhankelijkheid en hun professionaliteit profileren als strategische partner van de raad of de staten. Ze hoeven niet altijd terug te kijken en te controleren, en op basis daarvan aanbevelingen te doen voor situaties die zich wellicht nooit meer voordoen. Ze kunnen ook een bijdrage leveren aan de sturing door de raad of PS.

Concrete uitingvormen hierbij zijn dat decentrale rekenkamers niet altijd hoeven te streven naar zware en inhoudelijk optimaal verantwoorde projecten. Juist vanuit het streven om een actuele en adequate bijdrage te leveren aan het lokale of provinciale beleidsproces, kan ook gekozen worden voor quickscans of projecten die niet uitmonden in dikke rapporten maar louter in presentaties of andere meer aansprekende publikatievormen. Eerder heeft Van Stipdonk daarvoor al een lans gebroken. Hij betoogt: "Een innovatieve aanpak kan onderzoek inspirerender en interessanter maken en vergroot de kans dat men conclusies en aanbevelingen ook daadwerkelijker tot zich neemt. Een licht onderzoek kan soms beter verteerbaar zijn en de adressant sneller tot actie verleiden".¹⁰ Hij pleit in dat kader ook voor rapportages in de vorm van 'filmpjes of presentaties'.

Dat zijn geen rapportages waarin het klassieke 'hoor & wederhoor' past. Dat hoeft ook niet altijd. In sommige gevallen vraagt het 'hoor & wederhoor' veel te veel tijd, terwijl in die fase geregeld een nodeloze verharding van de standpunten optreedt. Verschillende provinciale rekenkamers hebben in de afgelopen jaren verkenningen op verschillende beleidsterreinen laten uitvoeren, om zo de mogelijkheden voor gericht onderzoek inzichtelijk te krijgen. Sommige van deze 'vooronderzoeken' bevatten al zoveel interessant materiaal, dat het nuttig was om deze al te publiceren. Het ging dan niet op rapporten die ter verificatie aan de Colleges van PS waren aangeboden. Evenmin bevatten de rapporten al beleidsinhoudelijke conclusies en aanbevelingen. Maar de verzamelde informatie in de rapporten kon toch al het debat ten goede komen en op die manier de beleidscyclus bevorderen.

Voorts kan het op het decentrale niveau nauwelijks kwaad om zowel raad als college in een vroegtijdig stadium te betrekken bij voorgenomen onderzoeken, met hun te bespreken aan welke informatie zij behoefte hebben en ook hun mening en opvattingen een plaats te geven in het onderzoek. In plaats dat in onderzoeken de mening van het College louter wordt geïnventariseerd, kan het voor de beleidscyclus veel meer waarde hebben om het College de kans te geven deze mening te beargumenteren en tijdens het onderzoek in debat te gaan over de verschillende oplossingsrichtingen. Raden kunnen in deze meningsvorming eveneens een plaats krijgen. Dit voorkomt dat de rapportage en de aanbevelingen door raden en colleges worden ervaren als ideaal-typische én wereldvreemde abstracties, waaraan zij in hun dagelijkse praktijk op de speelplaats geen boodschap hebben. Juist door raden en Colleges een actieve rol te geven in het project, neemt het draagvlak onder de activiteiten van de Rekenkamer toe. Rekenkamers kunnen dan, gesteund door hun zelfstandige positie en de kwaliteiten die zij in zich kennen, een waardevolle partner worden in de beleidscyclus.

3. Word actief deelnemer aan het lokale debat

Het derde element dat we willen toevoegen om het systeem vergaand te prikkelen is dat de rekenkamers zich actief mengen in het lokale of provinciale debat dat breder is dan alleen de vergaderingen van de instituties. Ook dit is vooralsnog onvoldoende uit de verf gekomen, niet in het minst omdat deze opstelling de nodige stuurmanskunst vereist. Aan de ene kant is er de klip dat een actief mediabeleid bijdraagt aan het beeld van een vergenoegd betweter die aangeeft dat het nooit deugt. Daarmee neemt de invloed op de systeempartners, het

college en de gemeenteraad, weer af. Aan de andere kant is er de bedreiging dat de rekenkamer de eigen onafhankelijkheid schaadt en 'slechts' één van de partijen in het rommelige lokale debat wordt. Het zeilen tussen Scylla en Charibdis kan zonder schipbreuk gebeuren indien de rekenkamer uitdrukkelijk op basis van de inhoud een publiek debat faciliteert waaraan niet alleen de gemeenteraad, het college en de rekenkamer deelnemen, maar waarin ook anderen een rol spelen. De rekenkamer verzorgt daarin de inhoudelijke, deskundige aftrap en laat normatieve stellingnames en consequenties over aan de overige spelers. De rekenkamer kan nadrukkelijk bewaken dat de deelnemers aan de discussie geen loopje met de feiten nemen.

Bij de invoering van het dualisme speelde de afnemende betekenis van politieke partijen een belangrijke rol. De Staatscommissie die zich boog over dualisme en lokale democratie ziet de positie van de politieke partijen nadrukkelijk als een onderdeel van de afnemende legitimatie van het vertegenwoordigende stelsel op lokaal niveau. Gesteld wordt: "De positie van de politieke partijen in de (lokale) vertegenwoordigende democratie staat onder druk. (...) Maatschappelijke ontwikkelingen hebben het monopolie van de representatieve democratie dat van oudsher gedragen wordt door politieke partijen, doorbroken."¹¹ In het systeem waarin college, gemeenteraad en rekenkamer opereren moet de rekenkamer zijn zelfstandige rol, los van partijpolitiek, uitbuiten om effectiever de aansturing door de gemeenteraad te prikkelen. Vanuit de inhoud kunnen decentrale rekenkamers een goede bijdrage leveren aan de publieke meningsvorming. Het debat hoeft immers niet alleen in de raadszaal te klinken, maar ook daarbuiten. Heeft de gemeenteraad wel voldoende kritisch vermogen? Kan een raad die zo gemakkelijk kritisch is richting het College is ook kritisch zijn op zichzelf? Juist door dit kritisch vermogen te versterken, is de rekenkamer van grote meerwaarde voor het decentrale bestuur.

Nog niet uitgekristalliseerd

Toen wij ervoor pleitten dat rekenkamers zich niet zouden moeten beperken tot het al fel belichte en drukbezette controleterrein, bedoelden we niet dat Rekenkamers overbodig zijn. Veeleer wilden we benadrukken dat op het onderbelichte terrein van het versterken en onderbouwen van de sturende rol van raden nog veel te winnen is. Dit kan door mogelijke keuzes uit te werken en voor elke keuze voor- en nadelen te expliciteren. Op deze wijze kunnen raden veel weloverwogener hun uiteindelijke politieke keuze maken. Her en der zijn er rekenkamers die deze weg voorzichtigjes gaan beproeven. Daarmee is de introductie en positionering van rekenkamers nog lang niet uitgekristalliseerd.

Rekenkamers hebben meer kansen om een waardevolle bijdrage te leveren aan het lokale bestuur. Wij willen voorkomen dat het meer van het zelfde is. Natuurlijk komt er uit de huidige sessies van Popstars een nieuwe zanger of zangeres naar voren. Maar het is jammer dat het weer zoveel van hetzelfde is. Brandsen, Kalders en Schaap mogen gerust hun voorkeur voor de nu opererende rekenkamers sms-en. Maar laten we ook ambitieuzer zijn: Er is meer mogelijk, voorzichtig ontwikkelt zich dat al. Dat hopen we bij deze te versterken. Het is wat te vroeg om te juichen.

Peter Castenmiller
Hein Albeda

Peter Castenmiller is verbonden aan de rekenkamer van de provincie Zeeland. Tevens is hij lector 'Bestuurskracht & Innovatie' aan BAZN, de Bestuursacademie, en daarnaast werkzaam bij Zenc, adviesbureau voor innovaties in het publieke domein.

Hein Albeda is zelfstandig adviseur op het terrein van verantwoording en interactie met burgers. Hij was directeur van de stichting Rekenschap.

¹ T. Brandsen, P.R Kalders en L. Schaap, Leren afrekenen: verslag van een voorlopige evaluatie van lokale rekenkamercommissie(s). In: Bestuurswetenschappen, 2008/5, pagina 72-92.

² Het ontstaan van lokale en provinciale rekenkamers vindt in beide gevallen zijn oorsprong in de dualismewetgeving. Daarmee hebben ze een vergelijkbaar startpunt. Tegelijkertijd zijn er natuurlijk wel degelijk grote verschillen in de samenstelling, het functioneren en de positionering van beide bestuurslagen. Die constatering impliceert overigens ook dat het eigenlijk geenszins vanzelfsprekend was dat in het kielzog van de gemeenten ook maar meteen de provincies werden 'meegenomen' in de dualisme-operatie. Maar dat is wel gebeurd, waardoor de structuur, bevoegdheden en mogelijkheden van de rekenkamers op lokaal en provinciaal niveau vrijwel vergelijkbaar zijn. Tegelijkertijd zijn er grote verschillen in samenstelling, positionering en verhouding tot de volksvertegenwoordiging. In dit artikel wordt afgezien van het aangeven en uitwerken van de verschillen en wordt geen onderscheid gemaakt tussen lokale en provinciale rekenkamers, die geregeld aangeduid zullen worden als 'decentrale rekenkamers'. Deze verschillen zullen er overigens wel degelijk zijn.

³ T. Brandsen, P.R Kalders, L. Schaap en R. Schouten, Leren afrekenen: verslag van een voorlopige evaluatie van lokale rekenkamercommissie(s). Den Haag, 2007.

⁴ H. Albeda en P. Castenmiller, Zoek het niet onder de lantaarn. In Binnenlands Bestuur, 2007, nummer 23: pagina 32-35.

⁵ Brandsen et al, op. cit: pagina 90.

⁶ Bij de verwijzing van Brandsen, Kalders en Schaap naar onze bijdrage geven zij onder meer aan dat onze mening niet is gebaseerd op empirisch materiaal. Dat klopt, zo hebben we onze bijdrage ook nooit verantwoord. Wij hebben louter vanuit de inrichting van het systeem geredeneerd. Ook voor deze bijdrage geldt dat wij niet beschikken over empirisch materiaal om onze opvattingen te staven. Onze opvattingen zijn wederom vooral gebaseerd op een beschouwing van het systeem als zodanig en de indrukken die wij opdoen met Rekenkamers, de ervaringen die wij delen met vele leden van andere rekenkamers .

⁷ Het citaat is van Vondeling, daterend uit 1977, en luidt als volgt: ***“De rekenkamer is de beste vriend en helpster van het parlement bij de uitvoering van zijn controlerende taak (...). Het is de vraag waarom een raadslid geen behoefte zou hebben aan een soort rekenkamer en een kamerlid wel. De raadsleden zijn minder talrijk, zij niet bekwamer of meer gespecialiseerd in organisatorische en financiële zaken dan kamerleden, zij hebben veel minder tijd dan hun Haagse collega's. Objectief gezien is er dan ook meer reden de controle op de gemeentefinanciën door zelfstandige en deskundige helpers van raadsleden sterker te maken dan die op de rijksfinanciën ten behoeve van de kamerleden. De werkelijkheid is daarmee echter tegengesteld.”***

Om dit citaat te gebruiken aan het begin van de handreiking voor lokale rekenkamers is toch wat verwonderlijk. Zo vonden de opstellers van de handreiking het geen probleem dat met het vermelden van dit citaat de nadruk werd gelegd op de controle van de financiën, in plaats van de doelmatigheid van het beleid. Als daarnaast de logica adequaat zou zijn dat bewezen instrumenten op landelijk niveau ongetwijfeld van nut zijn op lokaal niveau, zou Vondeling en passant al in 1977 ook het dualisme hebben moeten voorstellen en afschaffing van de benoemde burgemeester hebben moeten bepleiten. Anders gezegd, de logica is allerminst vanzelfsprekend.

⁸ Natuurlijk, voor sommige onderwerpen dient het kabinet ook verantwoording af te leggen aan Europese controle-instanties, terwijl daarnaast de rechter zich ook altijd kan bemoeien met de rechtmatigheid van beleid.

⁹ De verwijzing naar een activistische opstelling is ontleend aan een beschouwing van Leeuw en Van Dam. Zie F. Leeuw en M. van Dam, drie scenario's voor lokale rekenkamers. In: Beleidswetenschap 2006/4, pagina 3-8.

¹⁰ V. van Stipdonk, Lokale Rekenkamer kan zoveel beter. In: Openbaar Bestuur 2007/9, pagina 21 - 23.

¹¹ Staatscommissie voor dualisme en lokale democratie, Den Haag, 2000